

ΦΑΓΑΜΕ ΨΩΜΙ ΚΑΙ ΑΛΑΤΙ.../ Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΟΥ ΨΩΜΙΟΥ

ΤΣΟΧΑΝΤΑΡΙΔΟΥ Μ.¹, και ΜΠΑΚΑΛΗ Α.²

¹ 2^ο Νηπιαγωγείο Αγ. Ι. Ρέντη, ² Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Πειραιά
e-mail: martha_tso@hotmail.com

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι το μέσο για να αποκτήσουν τα μικρά παιδιά περιβαλλοντική αγωγή (Δημοπούλου Μ., Ζόμπολας Τ., Μπαμπίλα Ε., Χατζημιχαήλ Μ., 2001). Παιίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του ιδεολογικού και αξιολογικού κόσμου των μαθητών και προκαθορίζει το πλαίσιο δράσης των αυριανών ευαισθητοποιημένων ατόμων. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση μπορεί να δώσει την κατάλληλη γνώση και τις απαιτούμενες δεξιότητες προκειμένου να κατανοήσουμε το περιβάλλον και τα προβλήματά του, ώστε να τα διαχειριστούμε ή να τα αντιμετωπίσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο (Λιθοξοΐδου Λ., 2005).

Έχοντας υπόψη τις αρχές της Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εκπονήσαμε στο Νηπιαγωγείο μας, το σχολικό έτος 2004-05 το πρόγραμμα με τίτλο: «Φάγαμε Ψωμί και Αλάτι.../ Ο Κύκλος του Ψωμιού», με στόχο την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε θέματα περιβάλλοντος, βιολογικής γεωργίας, βιοποικιλότητας, μόλυνσης, διατροφής και πολιτισμού.

TSOHANTARIDOU M.1, and BAKALI A.2

e-mail: martha_tso@hotmail.com

ABSTRACT

Environmental Education is a means which can help raise environmental awareness among children (Demopoulou M., Zobolas T., Babila E., Hajimihail M., 2001). It is instrumental in the formation of children's ideological world and environmental values and predetermines the scope of activities of the sensitized to environmental issues people of tomorrow. Environmental education can offer the appropriate Knowledge and the necessary skills which can help us understand the environment and its problems so that we will be able to manage them or deal with them in the best possible way (Lithoxoidou L., 2005).

During the current school year (2004-05) we carried out a programme, entitled "We Ate Bread and Salt.../ The Circle of Bread", at our Kindergarten taking into consideration the principles of environmental education and aiming at the sensitization of the children to such issues as the environment biocultivation, biodiversity, pollution, nutrition and culture.

Λέξεις κλειδιά: περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, νηπιαγωγείο, ενεργός τρόπος μάθησης, οικολογική ισορροπία, αλλαγή συμπεριφοράς, ομάδες εργασίας, δράσεις.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο σημερινός μαθητής και αυριανός πολίτης καλείται να δημιουργήσει σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, σε μια κοινωνία της πληροφορίας και της τεχνολογίας, σε μια κοινωνία όπου η πολιτική της βιώσιμης ανάπτυξης δεν θα αποτελεί απλώς μια επιλογή αλλά θα είναι επιτακτική ανάγκη.

Ο όρος «βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη» σημαίνει, ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ανθρωπότητας σήμερα, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Για να είναι αειφόρος η ανάπτυξη, η οποιαδήποτε χρήση φυσικών πόρων για την κάλυψη των αναγκών της ανθρωπότητας πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα αποθέματα των φυσικών πόρων και την επίδραση της χρήσης αυτής στο φυσικό, το κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον των σύγχρονων μελλοντικών κοινωνιών. Δεδομένης της σημερινής κατάστασης των φυσικών πόρων και πολλών περιβαλλοντικών προβλημάτων, είναι αναγκαίο «ο σχεδιασμός της ανάπτυξης να είναι τέτοιος που να εμπεριέχει την προστασία της φύσης, λαμβάνοντας υπόψη του τους βιολογικούς και οικολογικούς παράγοντες σε συνδυασμό με τις πολιτισμικές, πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις και την κοινωνική και τοπική πραγματικότητα» (Sacs, 1980)

Επομένως τα ζητήματα βιωσιμότητας και βιώσιμης ανάπτυξης δεν μπορούν παρά να σχετίζονται άμεσα με την ειρήνη, τον πολιτισμό, την ισότητα, τη δικαιοσύνη, αξίες που αναδεικνύονται αφενός από πολίτες με υπευθυνότητα και ευαισθησίες, που νοιάζονται για τη φύση και τον άνθρωπο και αφετέρου ικανούς να αντιμετωπίζουν την ανάπτυξη με συνθετική και κριτική σκέψη, να συνεργάζονται για την επίλυση προβλημάτων διερευνώντας τους παράγοντες που σχετίζονται μ' αυτά. Για το λόγο αυτό έχει μεγάλη σπουδαιότητα να αποκτήσουν και να αναπτύξουν οι μαθητές τις δεξιότητες εκείνες που θα τους βοηθήσουν να διαδραματίσουν ενεργά ρόλο στην κοινωνία και να συμβάλλουν δυναμικά στη δημιουργία της βιώσιμης ανάπτυξης.

Οι απόψεις που διαμορφώνουν σήμερα οι μαθητές για τον κόσμο, η θεώρηση της φύσης και του περιβάλλοντος, η θεώρηση της θέσης του ανθρώπου στο φυσικό-ανθρωπο-πολιτισμικό σύστημα του κόσμου, μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία θα αποτελέσουν τις αξίες του αυριανού κόσμου (Δημητρίου Α., 2005).

2. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Βρισκόμασταν στα μέσα του φθινοπώρου-εποχή σποράς- και κάποιο παιδί, για αρκετές μέρες, έφερε διάφορες ποικιλίες ψωμιού στο σχολείο κατά τη διάρκεια των μεσημεριανών γευμάτων. Το ενδιαφέρον των υπόλοιπων παιδιών ήταν άμεσο και έντονο. Παράλληλα οι προσωπικές γεωργικές εμπειρίες ενός άλλου παιδιού, οι οποίες έκαναν ζωνές τις διηγήσεις του, αύξησαν το ενδιαφέρον της ομάδας. Συζητώντας διαπιστώσαμε τις θετικές αντιδράσεις τους και χρησιμοποιώντας την μέθοδο του καταγισμού ιδεών διερευνήσαμε τι πραγματικά γνώριζαν τα παιδιά για το θέμα. Σκεφτήκαμε λοιπόν, να ασχοληθούμε με αυτό, μιας και το ψωμί αποτελώντας βασικό στοιχείο διατροφής είναι οικείο και αγαπητό στα παιδιά.

Θελήσαμε να δώσουμε έτσι όπως μαθητές την ευκαιρία να γνωρίσουν τη διαδικασία παραγωγής όπως όπως πολύτιμης τροφής μέσα από ποικίλες εμπειρίες και να τα ευαισθητοποιήσουμε σε θέματα περιβάλλοντος, όπως:

- Έδαφος
- Βιολογική καλλιέργεια
- Βιοποικιλότητα
- Λιπάσματα
- Οργανικά λιπάσματα
- Φυτοφάρμακα
- Μόλυνση
- Ευτροφισμός

Είναι γνωστό πως η διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να παρατηρήσουν, να ερευνήσουν και να προβληματιστούν. Η ενεργή συμμετοχή όπως, ο προσανατολισμός στην πρόληψη ή επίλυση προβλημάτων, η άμεση δράση σε τοπικό επίπεδο με στόχο μακροχρόνια αποτελέσματα σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, η ανάδειξη

συνεργασίας, καλλιέργειας αξιών, στάσεων και συμπεριφορών, αλλά και το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία και τη ζωή αποτέλεσαν το εφελτήριο για το σχεδιασμό και την υλοποίηση του προγράμματος. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες.

Η επεξεργασία του θέματος όπως κάθε τομέα ανάπτυξης σφαιρικά και ολοκληρωμένα όπως οδήγησε όπως παρακάτω επιμέρους υποενότητες:

- Ø Αρχαιότητα-θεά Δήμητρα
- Ø Τρόποι καλλιέργειας του σιταριού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα
- Ø Γεωργία –βιολογική γεωργία
- Ø Έδαφος- έντομα- βιοποικιλότητα
- Ø Λιπάσματα- μόλυνση- ευτροφισμός- βιολογικά λιπάσματα
- Ø Τεχνολογία και τεχνικές καλλιέργειας
- Ø Επαγγέλματα σχετικά με το σιτάρι, το αλεύρι και το ψωμί
- Ø Διατροφή
- Ø Θρησκεία- ήθη και έθιμα
- Ø Τέχνη

3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Α. Γνωστικοί: Να γνωρίσουν τα παιδιά παραδοσιακούς τρόπους καλλιέργειας και επεξεργασίας. Να γνωρίσουν τη βιολογική γεωργία και τα οργανικά λιπάσματα και να τα συγκρίνουν με όπως σύγχρονες μεθόδους παραγωγής. Να ανακαλύψουν όπως ισορροπίες στο οικοσύστημα. Να αναγνωρίσουν όπως αιτίες ρύπανσης των εδαφών. Να γνωρίσουν όπως ανεμόμυλους και όπως νερόμυλους και όπως εναλλακτικές μορφές ενέργειας. Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό όπως. Να έρθουν σε επαφή με το φυσικό, ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Β. Συναισθηματικοί: Να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα όπως βιοποικιλότητας στη φύση και στον άνθρωπο. Να αποκτήσουν θετική στάση απέναντι στο περιβάλλον. Να εκτιμήσουν την αγροτική ζωή και εργασία. Να γνωρίσουν όπως παραδόσεις και την πολιτιστική όπως κληρονομιά. Να γνωρίσουν το ρόλο του ψωμιού όπως ανθρώπινες κοινωνίες παγκοσμίως, αλλά και μέσα από την αλληλεπίδραση με όπως αλλοδαπούς μαθητές. Να εργαστούν σε ομάδες και να καλλιεργήσουν αξίες αλληλοσεβασμού και αλληλεγγύης. Να καλλιεργήσουν κριτική σκέψη και αντίληψη.

Γ. Ψυχοκινητικοί: Να περπατήσουν στο πεδίο, να παρατηρήσουν, να φωτογραφίσουν, να ταξινομήσουν, να σχεδιάσουν και να καταγράψουν δεδομένα. Να δράσουν για το περιβάλλον μέσα στο περιβάλλον. Να αναλάβουν ευθύνες για την τελική παρουσίαση του προγράμματος.

Δ. Κοινωνικοί: Με τη συνεργασία να επιτευχθεί η κοινωνικοποίηση των παιδιών και η υπευθυνότητα απέναντι στη φροντίδα του περιβάλλοντος.

4. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι μέθοδοι με όπως οποίες προσεγγίσαμε το θέμα όπως ήταν:

α. Σχέδιο εργασίας

Η ανάπτυξη και υλοποίηση του σχεδίου εργασίας ακολούθησε την πορεία: Επιλογή του θέματος- Καθορισμός στόχων- Σχεδιασμός όπως εργασίας και συγκρότηση ολιγομελών ομάδων- Ανάθεση και υλοποίηση των εργασιών σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο- Συζήτηση αποτελεσμάτων και προγραμματισμός λήψης μέτρων- Υλοποίηση όπως δράσης- Παρουσίαση- Αξιολόγηση.

Β. Επίλυση προβλήματος

Στην εφαρμογή όπως επίλυσης του προβλήματος εντοπίσαμε το πρόβλημα/ ζήτημα, καθορίσαμε στόχους για την επίλυσή του, διερευνήσαμε εναλλακτικές λύσεις, συγκροτήσαμε ένα σχέδιο δράσης, υλοποιήσαμε τη δράση και τέλος την αξιολογήσαμε.

Γ. Μελέτη πεδίου

Κατά τη μελέτη πεδίου προετοιμάσαμε και οργανώσαμε την επίσκεψη στο αντικείμενο μελέτης. Τα παιδιά πρότειναν δράσεις στο χώρο, χωρίστηκαν σε ομάδες και υλοποίησαν όπως συγκεκριμένες δραστηριότητες. Όπως παρατήρησαν, κατέγραψαν στοιχεία, φωτογράφησαν

και έκαναν δειγματοληψία. Μέσα στην τάξη συντέθηκαν τα στοιχεία και ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα.

Χρησιμοποιήσαμε τέλος, διδακτικές στρατηγικές όπως: ο καταγιγισμός των ιδεών, τα παιχνίδια ρόλων, η δραματοποίηση, ο χάρτης ιδεών. Η εμπλοκή των γονιών στη διεξαγωγή του προγράμματος κρίθηκε απαραίτητη.

5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Νοέμβριος- Δεκέμβριος: Είναι η εποχή της σποράς και αποφασίσαμε να φυτέψουμε σπόρους σιταριού και όχι μόνο στην αυλή του σχολείου, αλλά και σε ζαρντινιέρες και γλαστράκια. Επισκεφτήκαμε αρχικώς την αυλή και επιλέξαμε το χωράφι μας. Στη συνέχεια συγκεντρώσαμε τα κατάλληλα εργαλεία και άρχισε το όργωμα και η σπορά. Έγινε και η περιφράξη. Όμως σ' ένα χωράφι με κύρος δεν πρέπει ποτέ να λείπει και το απαραίτητο σκιάχτρο. Φτιάξαμε λοιπόν τον κυρ-Θανάση και τον τοποθετήσαμε καμαρωτό-καμαρωτό στη γωνιά του χωραφιού μας όχι για να διώχνει τα πουλιά, αλλά για να τους κάνει παρέα.

Μας επισκέφτηκε και η Γεωπόνος του Δήμου μας για να μας μιλήσει για τη βιολογική γεωργία, τα οργανικά λιπάσματα και τα ωφέλημα έντομα. Χάρισε στα παιδιά και μια ταΐστρα για τα πουλιά. Τις επόμενες μέρες φτιάξαμε το δικό μας λίπασμα (κομπόστ). Καταγράψαμε τα πρώτα αποτελέσματα της ανάπτυξης των φυτών και το φυτολόγιο άρχισε να εμπλουτίζεται. Ακολουθούν τα Χριστούγεννα και η προετοιμασία για τη γιορτή και το πρόγραμμα διακόπτεται.

Ιανουάριος: Όταν επιστρέψαμε από τις Χριστουγεννιάτικες, διακοπές διερευνήσαμε ξανά το θέμα και τα παιδιά χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες, των πέντε ατόμων η κάθε μία. Δημιουργήσαμε τη γωνιά του ψωμιού και ενημερώσαμε τους γονείς για το πρόγραμμα ζητώντας τη συμμετοχή τους. Στις καθημερινές μας συζητήσεις τα παιδιά εξέφραζαν όλο και περισσότερες απορίες και επεδείκνυαν έντονο ενδιαφέρον για θέματα γεωργίας. Ξεκινήσαμε, λοιπόν, τον περιβαλλοντικό μας περίπατο από την αρχαιότητα και τη θεά Δήμητρα ως τις μέρες μας. Αναφερθήκαμε στην παραδοσιακή γεωργία. Μαζέψαμε σπόρους τους οποίους στη συνέχεια κάναμε σβόλους και τους σπείραμε στην αυλή.

Βαδίσουμε ανάμεσα από τα γεωργικά εργαλεία της εποχής εκείνης, αλλά και τα μεγάλα σημερινά γεωργικά μηχανήματα. Μάθαμε πώς μετέφεραν το σιτάρι τα παλιά χρόνια και πώς σήμερα. Εξερευνήσαμε το χάρτη της Ελλάδας, αλλά και τον παγκόσμιο χάρτη για να βρούμε που καλλιεργείται το σιτάρι. Μία ομάδα τέλος δραματοποίησε το μύθο της θεάς Δήμητρας και της Περσεφόνης.

Φεβρουάριος: Το ψωμί σήμερα. Επαγγέλματα - παραδοσιακά και σύγχρονα - που αφορούν το ψωμί μέχρι αυτό να φτάσει στο τραπέζι μας. Ανεμόμυλος, νερόμυλος, σύγχρονες αλευροβιομηχανίες. Επισκεφτήκαμε το φούρνο της γειτονιάς μας και πήραμε συνέντευξη από την κυρία Αθανασία, υπεύθυνη του φούρνου. Το αλεύρι όμως δεν φτιάχνει μόνο ψωμί, αλλά και γλυκά, ζυμαρικά και πίτες. Αρχίζουν τα παιχνιδομαγειρέματα. Τα παιδιά παρατηρούν και καταγράφουν την εξέλιξη της σποράς μας. Ενημέρωση των γονιών από εκπρόσωπο του Οργανισμού Δηώ για την παραγωγή και κατανάλωση βιολογικών προϊόντων. Φυτοφάρμακα και μόλυνση των υδάτων. Ευτροφισμός.

Μάρτιος: Τοπική ιστορία: Τι καλλιεργούσαν στα χωράφια τους οι κάτοικοι της περιοχής μας; Η γεωργία σήμερα. Περιπατήσαμε με τα παιδιά στη γειτονιά μας και πήραμε συνέντευξη από κατοίκους της περιοχής που κάποτε είχαν χωράφια και τα καλλιεργούσαν.

Η κυρία Γερολουκά Ζαχαρούλα ένα πρωί μας έφερε το μπαούλο των παραμυθιών, όπου από μέσα ξεπετάχτηκαν ήρωες όπως: «ο φρατζολάκης» και «ο σταρένιος». Τρώγοντας «γλυκό ψωμί» ονειρευτήκαμε σαν το «σκιάχτρο» που ήθελε να πετάξει.

Στον πολυχώρο «Παιδίων Δράσεις» μπήκαμε σ' ένα αεροπλάνο και ταξιδέψαμε στους λαούς της Γης, για να γνωρίσουμε και να γευτούμε το δικό τους ψωμί.

Απρίλιος: Νηστεία και Σαρακοστή- διατροφικές συνήθειες κατά την περίοδο αυτή. Το σιτάρι και το ψωμί στην θρησκεία. Πάσχα- ήθη και έθιμα, τελετουργίες για τα σιτηρά. Ζυμώνουμε λαζαρόψωμα και λαμπρολούλους (Ψιλάκη Ν. & Μ., 2001), τσουρέκια και κουλούρια.

Εκπαιδευτική επίσκεψη στην εταιρεία Δρω, όπου τα παιδιά βίωσαν μέσα από την επαφή τους με τα παραδοσιακά εργαλεία τον κύκλο του ψωμιού. Το ψωμί στην τέχνη. Γνωρίζουμε ζωγράφους

όπως ο Θεόφιλος, ο Τσαρούχης, ο Van Gogh και πολλοί άλλοι και δημιουργούμε τη δική μας γκαλερί. «Η Ελλάδα του Τάκη Τλούπα», αλλά και οι «αγροτικές εργασίες» της Nelly's αποτελούν πηγή έμπνευσης για τα παιδιά, όπου ζωγραφίζουν εικόνες γεωργικές και κατασκευάζουν με αλατοζύμαρο γλυκά και ψωμιά φτιάχνοντας τη γωνιά του φούρνου.

Μάιος: Η φύση έχει «ξυπνήσει» για τα καλά. Ως «γιατροί δέντρων» αφουγκραζόμαστε τη ζωή μέσα τους και μέσα μας. Τα ζουζούνια όμως, έχουν την τιμητική τους. Για να υπάρχει ισορροπία χρειάζονται όλα στον πλανήτη. Η αυλή γεμάτη λουλούδια μας δίνει μια πολύ καλή ευκαιρία για παρατήρηση. Αλλά και ο «κόσμος» που ζει κάτω από τη γη είναι μαγευτικός. Ψάχνουμε για έντομα παντού. Ανακαλύψαμε την τροφική αλυσίδα. Τα έντομα προσφέρουν τον εαυτό τους τροφή για άλλα ζώα, αλλά και γίνονται κυνηγοί μικρότερων βλαβερών εντόμων. Οι ψεκάσμοι τα σκοτώνουν και ορισμένα είδη είναι υπό εξαφάνιση. Ο Δήμος μας χαρακτηρίστηκε ως Οικολογικός Δήμος γιατί δεν ψεκάζει με εντομοκτόνα τα δέντρα της περιοχής, αλλά «ελευθερώνει» άλλα ωφέλημα έντομα. Παρακολούθησαμε σε DVD το μαγικό κόσμο τους, στην ταινία «Μικρόκοσμος».

Το ψωμί στο γάμο. «Σήμερα γάμος γίνεται σ' ωραίο περιβόλι»- κατασκευή κουλούρας γάμου και δραματοποίηση από τα παιδιά. Μετά το γάμο η γέννηση - ψωμί της μοίρας- και η βάπτιση-κουλούρα βάπτισης. Θερισμός, αλώνισμα, λίχνισμα, άλεσμα. Ανεμόμυλοι, νερόμυλοι, άνεμοι και ποτάμια ξεπηδούν από το χώρο και το χρόνο και μας φέρνουν σε επαφή με την άλλη Ελλάδα- την Ελλάδα που δεν γνωρίζουμε.

Ιούνιος: 5 Ιουνίου: Παγκόσμια ημέρα περιβάλλοντος. Τα παιδιά κατασκεύασαν ζουζούνια και τα άφησαν ελεύθερα στη τάξη. Σχεδίασαν μία κονκάρδα με το μήνυμα «Προστατεύστε μας», καθώς επίσης και την αφίσα του προγράμματος. Ζωγράφισαν μπλουζάκια και καπελάκια και έδωσαν στο Δήμαρχο έπαινο για την οικολογική του συμπεριφορά.

Σχεδιάσαμε, οργανώσαμε και πραγματοποιήσαμε την ημερίδα εκθέτοντας τις εργασίες όλης της χρονιάς, σε μια γιορτή για το περιβάλλον φορώντας στάχνα στα μαλλιά και τραγουδώντας μερικά από τα τόσα τραγούδια που γράφτηκαν για το ψωμί.

Δημοσιεύσαμε στην εφημερίδα του 2^{ου} Δημοτικού Αγίου Ιωάννη Ρέντη.

6. ΔΡΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Νοέμβριος-Δεκέμβριος: Εργαστήκαμε στην αυλή του σχολείου μας. Όργωμα, σπορά και δημιουργία οργανικού λιπάσματος. Καταγραφή αποτελεσμάτων και δημιουργία ενός φυτολογίου.

Ιανουάριος: Ενημέρωση των γονέων για το πρόγραμμα και τους στόχους μας και διανομή ερωτηματολογίου. Κάναμε διάφορους σπόρους σβόλους και τους φυτέψαμε στον κήπο.

Φεβρουάριος: Επίσκεψη- συνεργασία με το φούρνο της γειτονιάς. Συνεργασία με εκπρόσωπο εταιρείας παραγωγής βιολογικών προϊόντων και παρουσίαση του θέματος στους γονείς.

Μάρτιος: Περίπατος στη γειτονιά μας. Μαθαίνουμε για τις καλλιέργειες των κατοίκων της περιοχής μας τότε και σήμερα. Συνέντευξη από τον μοναδικό κύριο που εξακολουθεί να καλλιεργεί ένα μικρό χωραφάκι στην περιοχή. Εκπαιδευτική εκδρομή στο «Παιδιών Δράσεις» για την παγκοσμιότητα του ψωμιού μέσα από το θεατρικό δρώμενο.

Απρίλιος: Ήθη και έθιμα για το Πάσχα, τελετουργίες για τα σιτηρά. Εκπαιδευτική εκδρομή στην εταιρεία Δρω, όπου τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή ψωμιού.

Μάιος: Ψάχνουμε στην αυλή για ζουζούνια. Η μέλισσα και η πεταλούδα γίνονται οι μασκότ της τάξης και τους αφιερώνουμε την οικολογική μας κονκάρδα, με το εξής μήνυμα: «Είμαστε ζουζούνια με ουσία και ζητάμε προστασία». Χρήση Η/Υ και ζωγραφική.

Ιούνιος: Τα παιδιά ζωγράφισαν την αφίσα του προγράμματος, η οποία και αναρτήθηκε στη γειτονιά. Συμμετοχή του σχολείου μας στη γιορτή καινοτόμων δράσεων της Διεύθυνσης Π.Ε. Πειραιά στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας, όπου παρουσιάστηκε το παραπάνω πρόγραμμα. Συμμετοχή με φωτογραφικό υλικό στην εφημερίδα του 2^{ου} Δημοτικού Αγ. Ι. Ρέντη.

Καθόλη τη διάρκεια του φετινού προγράμματος τα παιδιά (σε συνεργασία με συγγενή παιδιού που είχε φούρνο), τάζαν τα πουλιά στην αυλή του σχολείου σουσάμι και ψίχουλα ψωμιού καθημερινά.

Ημερίδα. Έκθεση φωτογραφιών και εργασιών των παιδιών. Έκθεση αφίσας και διανομή φυλλαδίου με περιβαλλοντικό περιεχόμενο, διανομή κονκάρδας. Απονομή επαίνου στο Δήμαρχο

της πόλης για την οικολογική του συμπεριφορά. Παρουσίαση μπλούζας και καπέλου ζωγραφισμένα από τους μικρούς μαθητές. Παρουσίαση μουσικοχορευτικού δρώμενου «Σιτάρι-αλεύρι-ψωμί». Δημοσίευση δράσεων στον τοπικό τύπο.

7. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κατά την υλοποίηση του προγράμματος θεωρήθηκε αναγκαία η αξιολόγηση, γιατί μέσω αυτής εκτιμήθηκε η αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής πρακτικής. Στο Νηπιαγωγείο δεν υπάρχει τυποποιημένη πορεία στη μάθηση. Το διδακτικό περιβάλλον προσφέρεται για προβληματισμό, πειραματισμό, προσεγγίσεις εννοιών και ελκυστικές δραστηριότητες.

Παρακολουθήσαμε τα παιδιά συστηματικά στην πορεία του χρόνου. Αρχικά διερευνήσαμε το επίπεδο των εμπειριών, βιωμάτων, γνώσεων και ενδιαφερόντων τους. Χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγιο (αρχική αξιολόγηση). Στη συνέχεια ελέγξαμε την πορεία κάθε παιδιού (διαμορφωτική αξιολόγηση) καθώς νέες αντιλήψεις, στάσεις, αξίες και δεξιότητες άρχισαν να εμφανίζονται, μέσα από το παιδικό σχέδιο, τα χειροτεχνήματα, τα παιχνίδια, τη συμμετοχή στην ομάδα, την επίλυση προβλήματος. Η κριτική σκέψη και η ικανότητα δράσης αξιολογήθηκαν μέσα από τα παιχνίδια ρόλων. Στην τελική αξιολόγηση εκτιμήσαμε τη συνολική επίτευξη των στόχων που αρχικά είχαμε θέσει και την υλοποίηση των προγραμματισμένων δράσεων. Η διαθεματική προσέγγιση μας βοήθησε να αναπτύξουμε ολόπλευρα το θέμα.

Τα παιδιά κοινωνικοποιήθηκαν, ανέπτυξαν ψυχοκινητικές δεξιότητες και ικανότητες, διαμόρφωσαν ένα κώδικα αξιών, στάσεων και συμπεριφορών απέναντι στον εαυτό τους, την ομάδα και το περιβάλλον. Η καθημερινή παρατήρηση, αλλά και η κατάθεση των γονιών σε θέματα αλλαγής συμπεριφοράς αποτέλεσαν σημαντικές αξιολογητικές μέθοδοι. Ο φάκελος εργασιών του κάθε παιδιού, το ερωτηματολόγιο στους γονείς, η συνεργασία με την υπεύθυνη της Π.Ε. και τέλος η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην τελική παρουσίαση αξιολογούν την πορεία και τα αποτελέσματα του περιβαλλοντικού προγράμματος.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μέσα από αυτό το πρόγραμμα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και με αφορμή το άνοιγμα του σχολείου στην τοπική κοινωνία πιστεύουμε ότι ευαισθητοποιήσαμε όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία -μαθητές, γονείς, γείτονες, τοπικές αρχές- και μέσα από την ενεργητική συμμετοχή όλων υλοποιήσαμε τους μαθησιακούς μας στόχους, γνωρίσαμε το περιβάλλον και επαναπροσδιόρισαμε τις στάσεις μας απέναντι σε ζητήματα που αφορούν την ίδια τη ζωή -οικοσύστημα, βιοποικιλότητα, βιοκαλλιέργειες, μόλυνση, μεταλλαγμένα προϊόντα, διατροφικές συνήθειες, αειφορία.

Τα παιδιά μας έδειξαν πως θέλουν ένα ασφαλέστερο περιβάλλον για να ζουν. Εμείς προσπαθήσαμε να τους δείξουμε τον τρόπο. Μαζί γίναμε «οικοπολίτες», συνοδοιπόροι σε έναν όμορφο περίπατο και με ελαφροπατήματα μάθαμε να αφήνουμε ίχνη μικρά στον πιο όμορφο πλανήτη. Τη Γη μας.

Φωτογραφία 1. Τα παιδιά οργώνουν το χωράφι

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δημητρίου Α.,(2005), Αρχές και φιλοσοφία σχεδιασμού προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης: μία πρόταση για την ανάπτυξη προγράμματος με την προοπτική της διαθεματικότητας για την προσχολική ηλικία και τις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Ανασύρθηκε στις 29 Μαΐου 2005 από: <http://www.psed.duth.gr/DIMITRIOUKEIM.html>
2. Δημοπούλου Μ., Ζόμπολας Τ., Μπαμπίλα Ε., Χατζημυχαήλ Μ., (2001), *Περιβαλλοντική Αγωγή για μικρά παιδιά*, Καλειδοσκόπιο, Αθήνα.
3. Λιθοξοΐδου Λ., (2005), Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση στην προσχολική εκπαίδευση, 2^ο Πανελλήνιο Συμπόσιο, Πανεπιστήμιο Πειραιά, 1-3 Απριλίου 2005.
4. Ψιλάκη Ν. & Μ., (2001), *Το ψωμί και τα γλυκίσματα των Ελλήνων*, Καρμανώρ, Ηράκλειο.
5. Sacs I., (1980), *Strategies de l' ecodevelopment*, Les editions ouvrières, Paris στο *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Φλογαΐτη, Ε. (1998), σσ. 78, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.